


A helyi középfokú oktatás bölcsője The cradle of local secondary education



 Hatvan egyik patinás középfokú tanintézetét 1902-ben építették fel az egykori Grassalkovich (a mai Balassi Bálint) utcában. Az eredetileg szecessziós stílusban készült épület tervezőjének nevét nem ismerjük. Falai közé az 1892-ben szervezett polgári fiúiskola tanulói költöztek. Az intézmény mellé Ring Kálmán tervei alapján felhúzták a leány polgári iskola épületét is, amelyet 1926. októberében adtak át. A község lakosaiban mindinkább megfogalmazódott egy középfokú tanintézet létrehozásának gondolata, ezért Klebelsberg Kunó miniszter engedélyével 1927-ben állami reáliskolát hoztak létre a Horváth M. u. 24. szám alatti Polareczki-házban, amely minden évben egy-egy osztállyal bővült. Ezen oktatási forma sikerét bizonyította, hogy a képviselő-testület 1929-ben a polgári iskola épületébe átköltöztette a reáliskolásokat. Az intézmény 1931-től reálgimnáziumként működött, de az ötödik évfolyam belépésével kinőtték az épületet, és ekkor húztak rá egy emeletet. Sajnos ekkor veszítette el igazi szecessziós karakterét az épület. 1935-től gimnáziumként működött tovább az iskola felvéve egykori alapítójának Klebelsberg Kunó kultuszminiszternek a nevét. 1937-ben a gimnáziumtól nem messze (a mai zeneiskola épületében) nyílt meg Mezei István ny. bujáki uradalmi számtartó vezetésével az internátus. Ugyanekkor nyílt meg Turi Ilona keresk. isk. tanárnő államilag engedélyezett gyors-gépíró iskolája is a leány polgári épületében.


A II. világháború során az épület tűzérési találatot kapott, majd 1944. november 25-től a front elvonulása után szovjet hadikórházakat telepítettek ide. A tanárok saját lakásán, később a belvárosi iskolában illetve az újhatvani ferences kolostorban folyt a tanítás. A „fordulat évtől” Hatvan közoktatása jelentős mértékben átalakult, iskolák születtek, majd szűntek meg, de a Bajza József Gimnázium azóta is töretlenül működik. Falai közül diákok ezrei kerültek ki, akik az élet számos területén bebizonyították, hogy azok az alapok, amelyeket ebben az alma materben szereztek, szilárdak és megingathatatlanok.

A II. világháború során az épület tűzérési találatot kapott, majd 1944. november 25-től a front elvonulása után szovjet hadikórházakat telepítettek ide. A tanárok saját lakásán, később a belvárosi iskolában illetve az újhatvani ferences kolostorban folyt a tanítás. A „fordulat évtől” Hatvan közoktatása jelentős mértékben átalakult, iskolák születtek, majd szűntek meg, de a Bajza József Gimnázium azóta is töretlenül működik. Falai közül diákok ezrei kerültek ki, akik az élet számos területén bebizonyították, hogy azok az alapok, amelyeket ebben az alma materben szereztek, szilárdak és megingathatatlanok.



A képszlapon a hatvani reálgimnázium legjobb osztályának járó vándordíj látható, amelyet dr. Sipos Lajos tanár alapított az első érettségi vizsga emlékére.

Challenge trophy given to the best class of modern grammar school. The award was founded by teacher Lajos Sipos to commemorate the first final examination. The statue is now kept in the director's office.

 One of Hatvan's well reputed secondary schools was erected in 1902 in Grassalkovich Street (today's Balassi Street). The pupils of higher elementary schools for boys (established in 1892) moved to the building the designer of which is unknown, and which was originally built in the secession style. Inaugurated in October 1926, the building of higher elementary school for girls was erected next to it according to Kálmán Ring's plans. The inhabitants had been pondering for a long time over the idea of establishing a secondary school, so they set up a state "modern school" - specialized in sciences and modern languages - in 1927 in Polareczki-house at Nr. 24 Horváth Mihály Street, with the permission of minister Kunó Klebelsberg. The success of this kind of education was proven by the fact that the body of representatives transferred the pupils of modern school to the building of higher elementary school in 1929. The institution worked from

1931 as a modern grammar school but the building became too small as the 5th class was introduced. A storey was added to it by which the building lost its secession character, unfortunately. The school was run as a grammar school from 1935, taking the name of minister of education Kunó Klebelsberg, founder of the institution. Directed by retired bailiff István Mezei, the boarding school was opened in 1935 not far from the grammar school (in the building of today's college of music). At the same time, Ilona Turi, a teacher of a commercial school opened her school of shorthand and typing in the building of higher elementary school for girls.

During World War II the building was damaged by canon shots and then the Soviet army ran a military hospital there from 25 November 1944, after the withdrawal of fighting force. Teachers instructed pupils in their own residences, and then the instruction went on in downtown school and the Franciscan cloister in Újhatvan. Public education of Hatvan underwent major transformations as from the year of change (1948): schools were established and then closed, but Bajza József Grammar School still has a steady position. Thousands of pupils have been educated in the institution so ?????





A polgári fiúiskola...



Ring Gyula
építésmérnök




 (155.) 1901. április 14-én így írt a Hatvan és Vidéke: „A régi barom vásártéren építendő állami polgári iskola tervei elkészültek. A monumentális épület homlokzatán a magyar czímerrel egészen magyar stylben lesz építve. Teteje majolikából készül. Lesz benne artézi kút vízvezeték minden osztályban, szóval: a mai kor követelményeinek teljesen megfelelő modern épület fog lenni, s ami fő, ez év szeptemberére már készen kell lennie.” A kivitelezéssel valószínűleg a Ring céget bízták meg.


 Paper Hatvan and Region wrote on 14 April 1901: „The plans have been completed for the construction of a state higher elementary school to be erected on old cattle market square. It will be built in the Hungarian style with the Hungarian arms on the façade and a roof of majolica. There will be water supply in the classrooms, so it will comply with all requirements of modern times, and will be finished by this September.” Co. Ring was probably charged with the construction.



Clementis Zsigmond
volt az intézmény
igazgatója.




 (156.) Ezt az 1908-ból származó lapot nézve mintha csak a fővárosi Postapalota előtanulmányát látnánk egy kissé leegyszerűsített formában. A homlokzat két szélét a magyar folklór-kincs virágmintáját idéző attikafal uralja falpillérekkel kihangsúlyozva. A sarokrizalitot téglából kiképzett dombordízes féloszlopok zárják le, tetejükön harang formájú, süveges pirogránit díszítőelemekkel, amelyek a pécsi Zsolnay gyárból származtak.


 Watching this 1908 postcard, it seems as if we saw the preliminary studies of Post Palace of the capital city, made a bit simpler. Attic wall dominates on both side of the façade with Hungarian floral motifs and wall pillars. The corner projection ends in half-columns with reliefs made of bricks. There are bell-shaped pyrogranite ornamental elements on their tops which were made at Zsolnay factory in Pécs.

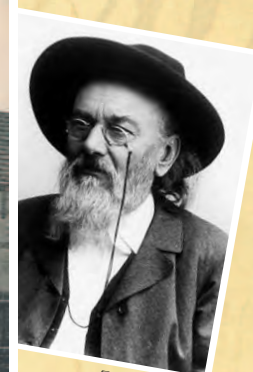
...a nagyközség legszebb középülete




A „kis” címer volt az iskola homlokzatán.


 (157.) Az épület földszintje fölött végigfut egy dombordíszes téglapárkány, amely a maga egyszerűségében is szépen tagolja az épületet horizontális síkon. Az első emelet lezárásaként gazdagon díszített koronázópárkányt alkalmaztak, amelyet két helyen az esőgyűjtő csatorna motívuma tör meg. A bejáratí díszes zászlótartó fölött a M. Kir. Állami Polgári Iskola felirat látható, amit a középső attikafalon kerámiából készült „kis” magyar címer zár le vertikálisan.

 Adorned with reliefs, a brick cornice runs above the ground floor of the building, which, though being plane, well divides the building horizontally. A richly adorned crown cornice was used to close the second storey which is broken at two places by the waterspouts. The inscription Hungarian Royal State Higher Elementary School reads above the ornamented flag bracket at the entrance, which is closed vertically with the „small” ceramic arms of Hungary on the middle attic wall.



Zsolnay Vilmos

 (158.) A homlokzatok tagolását szépen kiemeli az ablakok kereteléséül használt alsó és felső téglasor. Míg a Postapalotánál két oldalt mozaikos díszítést alkalmaztak, addig itt az alsó ablakos oldalai egyenes záródásúak, a felsők viszont vakolatból kiképzett hullámos záródásúak. Talán csak a tetőzet az, ami valószínűleg a pénzhiány miatt lett egyszerűbb, hisz a tervekben még mázas majolika tetőborítás szerepelt, de a lapon már egyszerű cserépfedést látunk.

 The sectioning of the facade is well highlighted by the lower and upper lines of bricks used to set the windows in a frame. At the Post Palace mosaic ornaments were used on both sides while here the sides of the windows end in a straight line in contrast to the upper ones that were closed with wavy elements made of mortar. Perhaps, the roof is the only part that was made simpler due to lack of money since it should have been covered with glazed majolica instead of simple tiles, as seen on the postcard.





M. Kir. Állami Polgári Iskola



Lechner Ödön




 (159.) A képviselő-testület által adományozott telken – amelynek akkori értéke 20 000 forint volt – nem haladtak olyan ütemben az építők, mint az elvárható lett volna. Így ugyanaz a periodika csak az 1903. szeptember 6-i számában tudta közreadni az örömhírt: „Az újonnan épített állami polgári iskola felavatási ünnepélye október 17-én lesz megtartva.” Az épület stílusából ítélve biztosak lehetünk benne, hogy Lechner Ödön valamelyik tanítványa lehetett a tervező.


 Construction works progressed slower than expected on the piece of ground donated by the body of representatives the value of which amounted to 20,000 forints at that time. So the issue of 6 September 1903 of above periodical could only report on the happy news that „the inauguration ceremony of the newly-built state higher elementary school takes place on 17 October”. Considering the style of the building, a former pupil of Ödön Lechner could be the designer.



A szecessziós kerítés




 (160.) A magyar hagyományokon alapuló szecessziós ornamentális díszítéssel szépen harmonizálnak a homlokzati kerítésoszlopok szecessziós bélétei is, amire külön ügyelt a tervező. Ezen az 1918–1923-as évekbeli lapon az iskola folytatását képező földszintes rész is látható, ami tornateremként szolgált. Az 1930-as években még vívóbajnokságot is tartottak itt.


 The orders of arches of the fence columns at the front are in harmony with the secession style ornamentation based on the Hungarian traditions, to what special attention was paid by the designer. This postcard made in the period between 1918 and 1923 also shows the one-storey part of the building that served as a gymnasium. Even a fencing championship was held there in the 1930s.

Kir. Állami Reál Iskola




Szinyei Merse Jenő


 (161.) Az 1928-as év tájékán már a polgári fiúiskolások kiköltöztek az épületből a villanytelep helyiségeibe. Mint a homlokzaton lévő felirat is tanúsítja – Kir. Állami Reál Iskola –, már új „lakói” voltak az épületnek Klebelsberg Kunó kultuszminiszter jóvoltából. Ő volt az, aki megígérte, ha személyi titkárát Szinyei Merse Jenőt országgyűlési képviselővé választják Hatvanban, akkor megfontolja egy középfokú tanintézmény megnyitásának lehetőségét.

 By the time this postcard was prepared about 1928, the pupils of higher elementary school had moved to the premises of power supplier. The inscription on the façade – Royal State Modern School – marks that new „residents” moved to the building, thanks to minister Kunó Klebelsberg who promised to consider the possibility of establishing a secondary school if his personal secretary Jenő Szinyei Merse would be elected member of parliament in Hatvan.



Kratochvil Dezső volt a fiú polgári iskola igazgatója.

 (162.) Az 1928 körül készített lapon jelenik meg először a leány polgári iskola épülete. A Hatvan és Vidéke 1925. szeptember 20-i számában arról írt, hogy: „A képviselőtestület tegnapi rendkívüli közgyűlésén megszavazta a polgári leányiskola építésének költségét, 584 millió koronát. Az építést a legolcsóbb ajánlatot tevő Ring cég nyerte el, s az új épület a polgári fiúiskola mellett, azzal egy vonalban lesz.” A terveket a fiú polgári homlokzatát is figyelembevéve Ring Kálmán készítette.

 The higher elementary school for girls makes its first appearance on this 1928 postcard. Paper Hatvan and Region wrote in its issue of 20 September 1925 that „The body of representatives approved the construction costs (584 million crowns) of higher elementary school for girls in its extraordinary session of yesterday. The competition is won by Company Ring making the cheapest tender, and the new building will be erected next to and in line with higher elementary school for boys.”



Községi Polgári Leány Iskola



A Községi Polgári Leány Iskola épülete





Röm. kath. templom

Hatvan

Gimnázium

Polgári leányiskola

 (163.) A Hatvan és Járása lap 1926. október 10-i számában már arról tudósított, hogy: „Október 3-án vasárnap lett átadva a polgári leányiskola új épülete.” Mint a mellékelt 1928-ban megjelent lapon is látszik, a különálló épület szépen harmonizál a fiú polgári iskola szecessziós homlokzatával. A leány iskola igazgatója – 1906-os magániskolai indulásától 1917-ig, amikor községi kezelésbe került az intézmény, majd ezt követően is – Niedermüllerné Pákh Margit volt.


 Paper Hatvan and District wrote in its issue of 10 October 1926 that „The new building of higher elementary school for girls was inaugurated on 3 October”. As seen on this postcard published in 1928, the separate building well harmonizes with the secession frontage of higher elementary school for boys. The director of the institution was Margit Pákh (Mrs. Niedermüller) from its foundation in 1906 as a private school and she remained in her position after the school was taken over by the town in 1917.




A gimnázium első igazgatója Székely János volt 1927-től 1939-ig



HATVAN. Polg. iskola.


 (164.) Az állami reáliskola létesítésekor a település képviselő-testülete LXXX/1927. számú határozati jegyzőkönyve alapján „vállalta az iskola fűtését, világítását, takarítását és az épület nyári nagyszüneti gondozását. A szertárak fejlesztésére évenként ezer pengőt fizet, gondoskodik a tantermek bebútorozásáról, felszereli padokkal, táblával, tanári asztallal és szekrényel.” Ezzel egy minőségi lépést tett a nagyközség vezetése a korszerű középfokú oktatás megteremtése érdekében.


 When establishing state higher elementary school, the body of representatives stated in a 1927 protocol that the town „will cover the cost of heating, lighting and cleaning, and the maintenance of the school during the summer holiday. It will pay yearly 1,000 pengoes for school materials and provide the classrooms with furniture, banks, boards and lockers for the teachers.” This was a significant step in order to create modern secondary education in town.

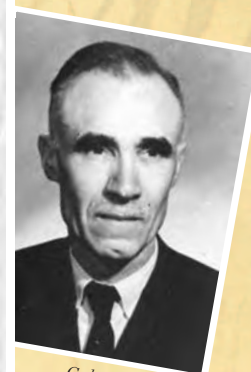
M. Kir. Állami Reálgimnázium és az internátus




Az iskola egykori címere


 (165.) Az 1931-es átépítés után megjelent lapon a meglehetősen jellegtelen homlokzatú épület. A felvétel érdekesége viszont az új felirat: M. Kir. Állami Reálgimnázium, és mint látható, ide került át a magyar címer is. Az intézmény 1935-ben vette fel alapítójának, a „kimondhatatlan nevű államférfinak”, Klebelsberg Kunónak a nevét. Az átalakított szecessziós iskola koronázópárkányának pirogránit épületdíszeit a kerítés oszlopokra helyezték át.

 The frontage looks quite characterless after its reconstruction in 1931, as shown on this card. A new inscription – Hungarian Royal State Modern Grammar School – reads on it and the Hungarian arms were placed there. In 1935, the institution took the name of its founder Kunó Klebelsberg, which is almost impossible to utter correctly. During the reconstruction of the school the pyrogranite ornaments of the crown cornice were transferred to the fence columns.



Gedeon Béla tanár,
1945-től 1949-ig
igazgató

 (166.) Az 1940 körül kiadott képeslapon az internátus, melynek célja: „a szülőkől átvett egészséges fiúgyermeknek önállóságra, a munka megszeretésére irányuló nevelése és a kötelességteljesítéshez szokott derűs világnézetű fiútípus kialakítása, amit a növendékeknél családi légkörben vallásos és hazafias lelkület kifejlesztésével akar elérni.” A meglévő 8 fűhelyre már az első évben 22-en jelentkeztek. A felügyelő tanárok Ignáczy Béla és Gedeon Béla voltak.

 This 1940 picture postcard shows the boarding school that „has the aim to teach the healthy boys taken over from their parents to be able to fend for themselves, to love working, and to turn them into people willing to fulfil their duties, what it wants to achieve by shaping a religious and patriotic conscience in a familiar atmosphere”. There were 22 applicants for the 8 places available in the first year. Béla Ignáczy and Béla Gedeon were the teachers in charge of the children.





Klebelsbergtől Bajzáig



Bényi Ferenc volt az iskola igazgatója 1941–1942-ben.




 (167.) A II. világháború során az orosz katonai hatóságok fűtésre akarták használni a gimnázium tanári könyvtárát, ám két diák mintegy „félreértve” a parancsot, a padlásra vitték a könyveket, amelyek így átvészelték a világegést. Az épület kisebb sérülésekkel megúsza, ám a szovjet katonai kórház betelepítése már komoly pusztítást okozott. Ezen az 1946-os lapon látszik, hogy a gimnázium nevéből a Kir. szót törölték, de a névadó Klebelsberg Kunó gr. még megmaradhatott.


 During World War II the Soviet military authorities wanted to burn the books of teacher's library to heat with them, but two pupils „misunderstood” the order and took the books to the loft, so they were saved this way. The building suffered only small damages, but the establishing of a Soviet military hospital in the school meant a real devastation. This 1946 postcard shows the word Royal was removed from the name of the institution, but the name of Klebelsberg could remain there.



Bartos Imre igazgató 1951-től 1968-ig




 (168.) A gimnáziumot 1948-ban „keresztelték át”, ekkor vette fel Bajza József nevét. A leány polgári épületében 1946–1949 között az Állami Kereskedelmi Középiskola, 1949–1950 között az Állami Közgazdasági Gimnázium, 1950–1951-ben Állami Közgazdasági Középiskola, 1951–1956 között pedig a Közgazdasági Technikum Közlekedési Tagozatként működött. Utána a Bajza Gimnáziumhoz csatolták, de csak az 1960-as években kötötték össze a két épületrészt folyosóval.


 The grammar school took the name of Bajza József in 1948. Several schools worked in the building of higher elementary school for girls i.e. the State Commercial Secondary School (1946–1949), the State Grammar School of Economics (1949–1950), the State Secondary School of Economics (1951–1956) and the Traffic Branch of the Secondary Technical School of Economics (1951–1956). It was later merged with Bajza Grammar School.

A gimnáziumtól a szakközépiskoláig





Ignácz Béla,
az Aranykönyv szerkesztője

 (169.) Az 1990-es évek közepén készült képeslapon a Bajza József Általános Gimnázium épülete. A bejáratnál lévő két nyárfát, amelyet állítólag az első igazgató, Szilvássy János ültetett 1927-ben, a 2000-es évek elején ki kellett vágni, mert félték, hogy vihar esetén rádől az épületre. Az 1967-ben induló újhatvani gimnáziumba átkerült közgazdasági képzés után 1969-ben indult a Bajzában egészségügyi szakközépiskolai oktatás, amely 1998-ig biztosította a helyi kórház számára az ápolónői utánpótlást.

 This photo of Bajza Grammar School was taken in the middle of the 1990s. Planted presumably by the first director János Szilvássy in 1927, the two poplars at the entrance had to be cut away as it was to be feared they would crash down on the building in a storm. The economic training was transferred to the grammar school of Újhatvan that started its first year in 1967. The vocational training of health workers started at Bajza in 1969 which provided local hospital with nurses until 1998.





 (170.) Az iskola első névadójának, gr. Klebelsberg Kunó kultuszminiszternek az emléktábláját 1992-ben a bejáratnál, a lépcsőházban helyezték el, rajta jelmondata: „Tanultam folyamatosan”. A 86x127 centiméter nagyságú bronzrelief alkotója Sz. Nagy Mária szobrászművész, aki maga is az iskola tanulója volt. Talán még a „legnagyobb álmú miniszter” sem sejtette, hogy a Zagyva-partján általa engedélyezett gimnázium az ország egyik legpatinásabb tanintézménye lesz.

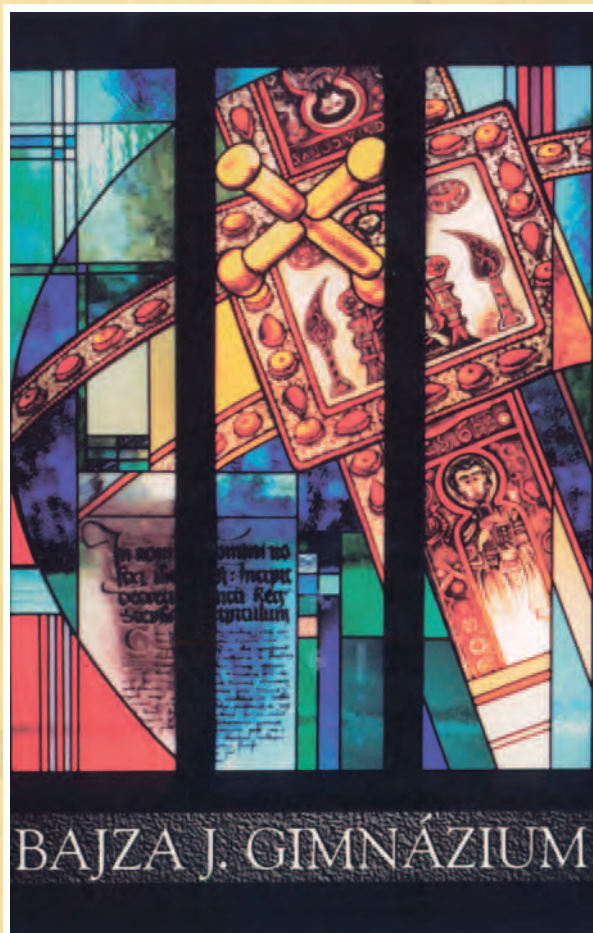
 The memorial plaque of first eponym of the school, minister of education count Kunó Klebelsberg was placed at the stairways at the entrance hall in 1992. The inscription reads: „I had learnt uninterrupted”. The 86 cm long and 27 cm wide bronze relief was prepared by sculptor Mária Sz. Nagy who also studied in the school. The minister himself couldn't even suppose that the grammar school for the foundation of which he gave permission becomes one of the most reputed educational institutions of the country.





Művészeti alkotások napjaink iskolájában

 (171.) Az iskola második névadójának, Bajza Józsefnek a szobrát 1965 júliusában helyezték el az udvaron, majd később átkerült az épület előkertjébe. Az 50 cm magas mellszobor 1,7 méter magas posztamensen áll, anyaga bronz. A szobrot Sz. Nagy Mária szobrászművész készítette az iskola felkérésére. Az alma mater egykori tanára, Ignáczy Béla 1986-ban következetes szívóssággal megalkotta az intézmény első Aranykönyvét. Felkutatták a még élő tanulókat, tanárokat, akik beszámoltak egyéni sorsuk alakulásáról.

 The statue of second eponym of the school József Bajza was set up at the courtyard in July 1965 which was later relocated to the front garden. The 50 cm tall bronze bust is standing on a 1.7 m tall pediment. The statue was prepared by sculptor Mária Sz. Nagy upon the request of the school. Béla Ignáczy, one of the former teachers of the alma mater created the first Golden Book of the institution in 1986 as a result of a persistent search for the pupils and teachers that still were alive.



 (172.) A gyöngyösi születésű Balogh Eleonóra üvegművész Millenniumi üvegablakát 2000. május 5-én avatták fel. Az iskola félemeleti lépcsőfordulójába érve szembejönnek a színes ólmozottüveg-tagok, amelyek a Szent Korona motívumvilágát elevenítik fel a mai kor geometriális formavilágával harmonizálva. A 170x210 centiméteres üvegfestmény aprólékos kidolgozását idéző finom részletek mellett szépen megférnek a gesztusszerű mértani formák.

 The millennial glass window of glass artist Eleonóra Balogh, born in Gyöngyös, was inaugurated on 5 May 2000. When one reaches the landing of stairs on the mezzanine floor, the led-glass parts come straight into sight which recall the motifs of the Saint Crown, harmonizing with today's geometric style of representation. The gesture-like geometric forms are integral with the elaborated details on the 170x210 cm glass painting.